

Benchmark publieke
data hogescholen >

Inleiding

Voor u ligt onze jaarlijkse publicatie, de benchmark publieke data hogescholen. Onze analyse is uitgevoerd op de publiek beschikbare data zoals de continuïteitsparagrafen 2022 en beschikbare data vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ('OCW').

Daarnaast hebben wij de individuele jaarverslagen doorgenomen en hierop nadere analyses uitgevoerd. Deze informatie is samengebracht en geanalyseerd ten behoeve van deze rapportage. In deze rapportage geven we onder andere inzicht in de positie van Nederlandse hogescholen in de nationale ranglijsten, personele- en financiële kengetallen.

Ook besteden we weer aandacht aan de geïdentificeerde risico's in de risicoparagrafen en aan onder meer studentenaantallen, opbrengstenstromen en fiscale toelichtingen.

Voor 2022 hebben we specifiek aandacht voor de (vrijwillige) voortgang op ESG-verslaggeving. Met deze rapportage sluiten we aan bij de actuele maatschappelijke thema's en ontwikkelingen in de sector wetenschappelijk onderwijs.

Wij wensen u veel leesplezier.

Robert Loesberg

Voorzitter sectorgroep onderwijs

Robin Cox

Sectorgroep onderwijs

Rick van Bergenhengouwen

Sectorgroep onderwijs

Leon Streefkerk

Sectorgroep onderwijs

Martijn Strijker

Sectorgroep onderwijs

Inhoudsopgave

1.
Nederlandse hogescholen in nationale rankings

04

2.
Ingeschreven studenten en student-staffratio

06

3.
Personele kengetallen gebenchmarkt

10

4.
Financiële inzicht vanuit de jaarrekeningen 2022

15

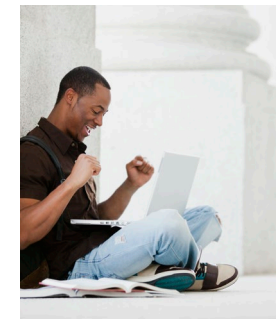
5.
Verantwoording over risico's vanuit de jaarrekeningen 2022

23

6.
ESG

26

7.
Fiscale inzicht vanuit de jaarrekeningen 2022

30

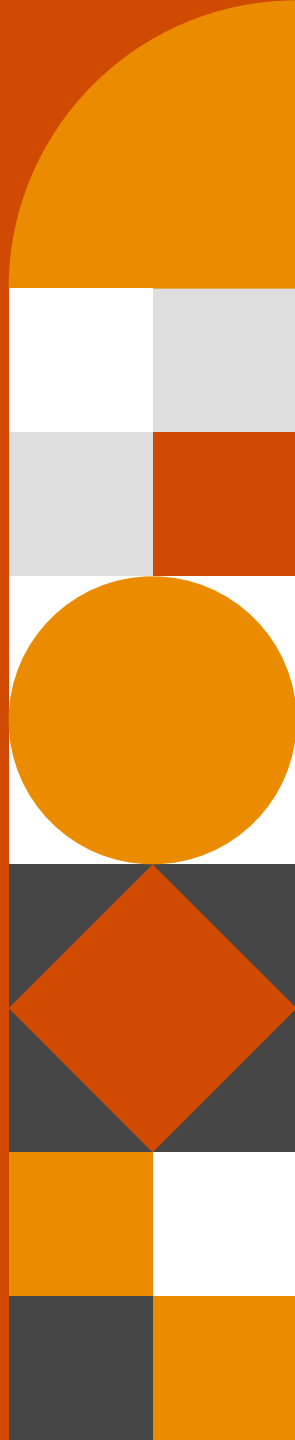

8.
Bronvermelding

33

1

Nederlandse hogescholen in nationale rankings

1.1 In de ranking 'beste hogeschool' zijn grote verschuivingen zichtbaar

Onderwijsinstelling	Ranking '22	Ranking '21	 Goud	 Zilver	 Brons
Windesheim	1	1	9	4	7
Avans Hogeschool	↑ 2	3	6	8	7
NHL Stenden	↓ 3	2	4	4	10
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	↑ 4	7	4	2	5
HZ University of Applied Sciences	5	5	3	1	4
Zuyd Hogeschool	↑ 6	11	3	1	4
Hogeschool Saxion	↑ 7	16	2	2	2
Van Hall Larenstein	↑ 8	9	2	1	1
Fontys	↓ 9	6	1	4	5
Hogeschool Rotterdam	↑ 10	15	1	1	5
Hogeschool Leiden	↑ 11	20	1	0	2
ArtEZ	↓ 12	4	1	0	0
Hanzehogeschool Groningen	↓ 13	10	0	3	3
Breda University of Applied Sciences	↓ 14	8	0	2	4
De Haagse Hogeschool	↓ 15	13	0	2	0
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	↓ 16	14	0	1	2
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	↓ 17	12	0	1	1
Hogeschool Inholland	↓ 18	17	0	1	1
Hogeschool van Amsterdam	↓ 19	18	0	0	2
Hogeschool Utrecht	↓ 20	19	0	0	1

Op basis van de toegekende medailles in het jaarlijkse onderzoek van Elsevier naar de beste studies, hebben we een totaalranking opgesteld. Hierbij hanteren we dezelfde methodiek als in gebruik bij de Olympische Spelen, waarbij eerst wordt gekeken naar het aantal gouden medailles. Bij een gelijke stand wordt vervolgens eerst gekeken naar het aantal zilveren medailles. Als het aantal zilveren medailles ook gelijk is, maken de bronzen medailles het verschil. Op basis van deze methodiek kunnen de uitkomsten afwijken van andere rankings zoals de Keuzegids die ook de NSE als bronbestand gebruikt.

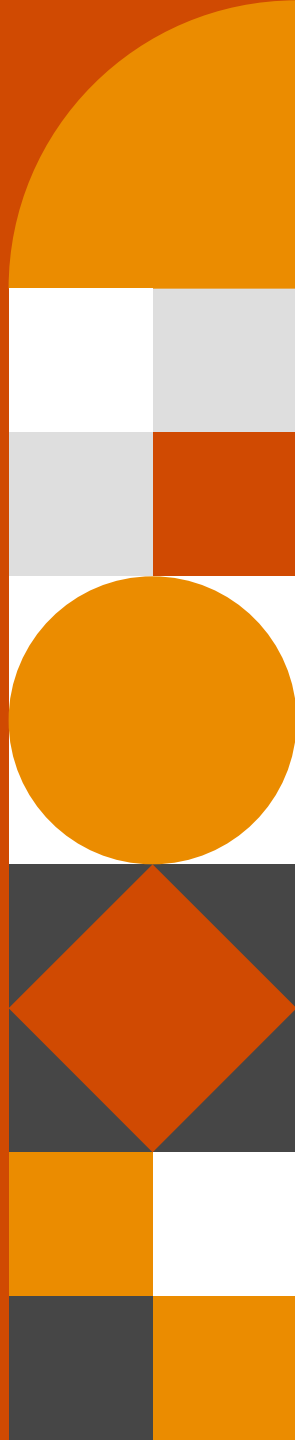
Hogeschool Windesheim behaalde met 9 gouden medailles de hoogste score van alle hogescholen en behaalt in lijn met vorig jaar de eerste plaats. Er vinden in de ranking een aantal opvallende verschuivingen plaats. Hogeschool Leiden en Hogeschool Saxion zijn ten opzichte van vorig jaar negen plekken gestegen in de ranking, terwijl ArtEZ (hogeschool voor de kunsten) acht plekken is gedaald en Breda University of Applied Sciences zes plekken is gedaald ten opzichte van vorig jaar.

(*) De bacheloropleidingen Biotechnologie en Forensisch Laboratorium-onderzoek zijn joint-degree-opleidingen door NHL Stenden en Van Hall Larenstein. De medailles voor deze opleidingen zijn bij beide instellingen verantwoord.

Bron: 'Beste studies' editie 2023, het jaarlijkse onderzoek van Elsevier Weekblad en onderzoeksinstituut ResearchNed naar de kwaliteit van opleidingen in het hoger onderwijs.

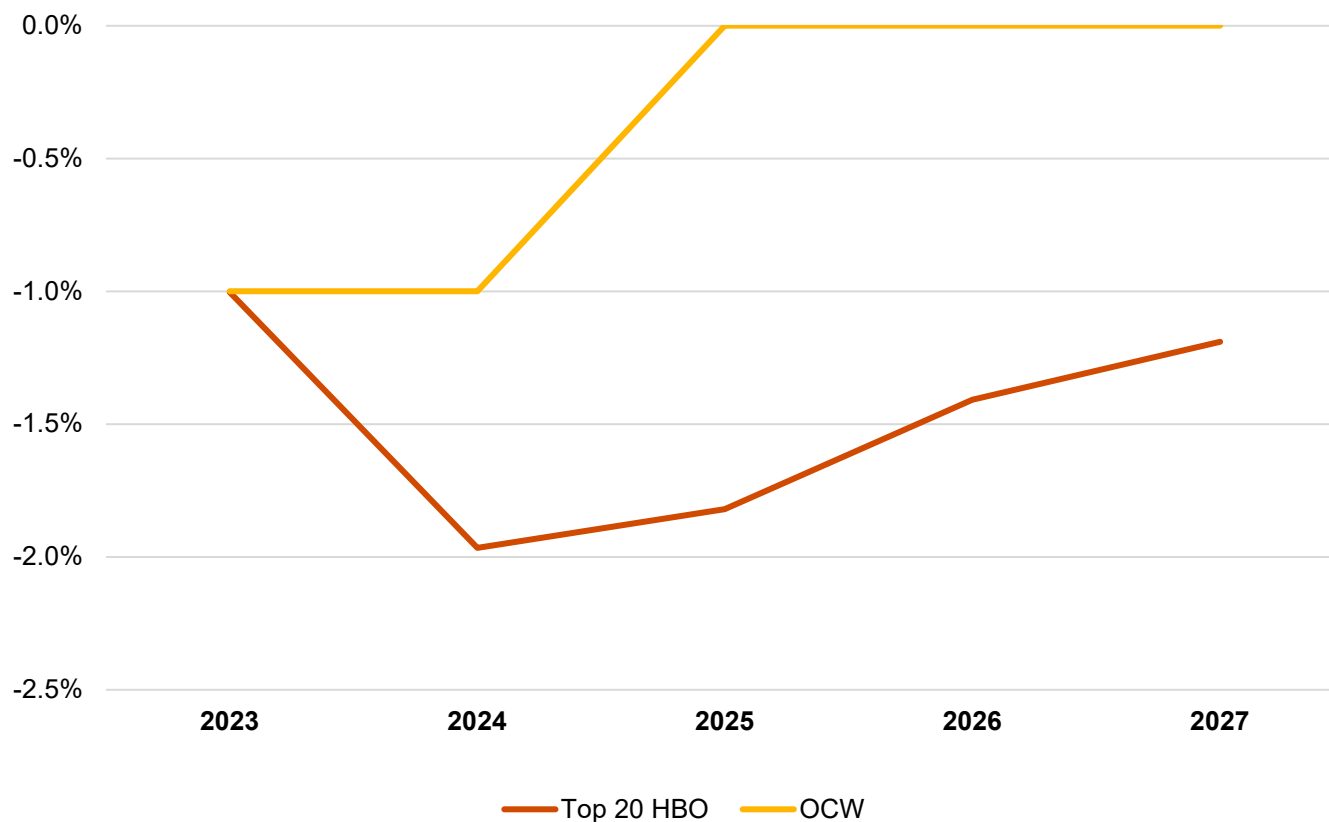
2

Ingeschreven studenten en student-staffratio

2.1 De komende jaren wordt een krimp verwacht in het aantal ingeschreven studenten. De top 20-hbo-instellingen verwachten een hogere daling dan OCW voor de gehele sector.

Verwachte groei/krimp studentenaantallen in %

OCW verwacht dat de krimp in het aantal ingeschreven studenten na 2024 afzwakt en dat de studentenaantallen vanaf 2025 gelijk blijven. De top 20-hbo-instellingen verwachten de ergste dip in studentenaantallen in 2023–2024. Ook zij verwachten een afzwakking van de krimp maar gaan er wel vanuit dat de daling in studentenaantallen zal blijven aanhouden. De onzekerheid rondom studentenaantallen vraagt om extra flexibiliteit vanuit besturen.

Bron: Het aantal ingeschreven studenten van 2023 e.v. is bepaald op basis van de gegevens in de continuïteitsparagraaf zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO.

2.2 Grote verschillen zichtbaar in student-staffratio's

Ondersteunend personeel

Hogeschool	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	11,56	12,03	12,05	12,21	12,36	12,38
ArtEZ	17,45	16,07	17,21	17,94	18,18	18,27
Avans Hogeschool	29,57	29,86	29,33	28,65	29,23	28,77
Breda University of Applied Sciences	36,97	37,60	38,49	41,53	41,75	41,70
De Haagse Hogeschool	41,07	35,52	38,98	41,10	41,33	40,99
Fontys	30,16	28,73	29,08	29,70	29,73	29,95
HZ University of Applied Sciences	33,04	29,84	29,65	30,34	31,54	32,67
Hanzehogeschool Groningen	28,42	27,91	28,08	28,38	28,57	28,33
Hogeschool Inholland	24,59	21,91	20,99	20,68	20,85	20,93
Hogeschool Leiden	36,57	32,02	31,99	32,24	33,82	33,92
Hogeschool Rotterdam	38,53	34,45	34,83	35,29	35,62	35,45
Hogeschool Saxion	32,53	30,46	31,67	32,36	33,31	33,20
Hogeschool Utrecht	35,51	35,35	36,16	36,01	36,03	35,79
Hogeschool van Amsterdam	31,71	31,43	32,48	33,03	33,72	34,35
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	30,19	31,18	32,24	32,42	32,60	32,88
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	20,12	20,15	20,81	20,56	20,30	20,30
NHL Stenden	30,87	30,69	31,93	33,02	34,20	34,50
Van Hall Larenstein	27,26	25,76	25,76	25,76	25,76	25,76
Windesheim	40,66	35,86	39,13	39,71	39,71	38,97
Zuyd Hogeschool	26,11	24,85	24,69	25,15	25,82	

Onderwijzend personeel

2022	2023	2024	2025	2026	2027
8,45	8,71	8,71	8,85	8,90	8,97
14,17	12,05	13,58	15,25	15,45	14,92
18,52	17,25	17,28	17,20	19,07	19,17
20,98	20,76	20,53	20,57	20,62	20,54
19,23	18,96	20,20	20,81	20,91	20,75
15,62	14,89	15,07	15,39	15,40	15,52
13,50	12,13	12,64	13,41	13,72	14,01
18,27	17,95	18,05	18,24	18,38	18,22
15,23	14,22	14,44	14,43	14,77	14,96
17,40	16,72	16,49	16,52	16,40	16,39
19,25	18,77	20,08	20,37	20,47	20,37
18,59	16,40	17,06	17,42	17,93	17,87
17,82	16,84	17,29	17,14	17,01	16,64
20,88	21,56	22,28	22,65	23,11	23,55
17,03	17,92	18,14	18,24	18,67	18,81
13,81	13,79	14,04	13,87	13,70	13,70
18,68	18,79	19,01	19,29	19,55	19,47
12,47	11,93	11,90	11,90	11,90	11,90
17,87	17,01	16,77	16,88	16,88	16,67
16,61	16,09	15,98	16,26	16,66	

Voor de student-staffratio's wordt onderscheid gemaakt tussen onderwijzend personeel ('OP') en onderwijsondersteunend personeel ('OOP').

Twaalf van de twintig grootste hoger-onderwijsinstellingen verwachten de komende jaren een daling in het aantal studenten per fte OP. Deze trend sluit aan op de geprognosticeerde daling in studentenaantallen zoals vermeld op de vorige pagina. Tegelijkertijd constateren we voor acht hogescholen een stijging in het aantal studenten per fte OP.

De personele geprognosticeerde bezetting bij het OOP laat een vergelijkbaar beeld zien. Ook hier verwacht meer dan de helft van de hogescholen de komende jaren een daling in het aantal studenten per fte. Echter, de student-staffratio daalt voor OOP naar verwachting sneller dan de student-staffratio voor OP.

De verwachte gemiddelde daling van de student-staffratio per fte OOP is hoger dan voor OP. De daling voor OOP is ruim 5,2% tegenover 3,6% voor OP. Daarentegen ligt de verwachte gemiddelde stijging van de student-staff per fte voor OOP en OP in lijn met elkaar met respectievelijk 4,4% en 4,2%.

We constateren **grote verschillen** in het aantal studenten per fte tussen de verschillende hogescholen hetgeen met name wordt veroorzaakt door een verschil in primaire activiteiten. Voor OP reikt deze bandbreedte in 2027 van 8,97 naar 23,55. Voor OOP is de bandbreedte groter en reikt deze in 2026 van 12,38 naar 41,70.

2.3 (Markt)aandeel internationale studenten neemt licht toe. Informatie op instellingsniveau is beperkt beschikbaar.

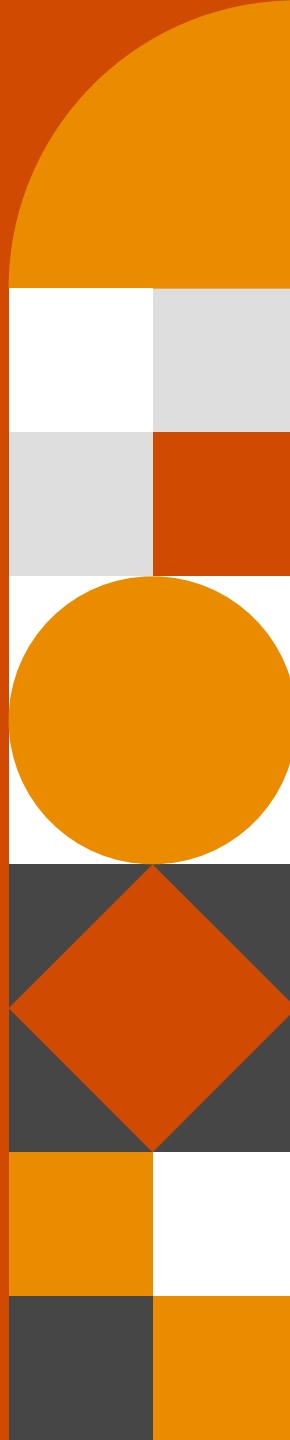
Studiejaar	Aantal studenten (totaal)	Aandeel internationaal
2017/2018	452.690	6,6%
2018/2019	455.670	7,0%
2019/2020	463.330	7,3%
2020/2021	489.380	7,2%
2021/2022	491.500	7,6%
2022/2023	476.880	7,7%

De belangstelling voor internationalisering van het hoger onderwijs is de afgelopen jaren toegenomen. Het onderwerp is in de afgelopen jaren meerdere malen onderdeel van het politieke debat geweest. Het valt op dat de publiek beschikbare data rondom het aantal internationale studenten per hogeschool beperkt is. Voor universiteiten zijn via de website van universiteiten van Nederland (UNL) verschillende datasets beschikbaar waarin het aantal internationale studenten per jaar terug te vinden zijn. Voor hogescholen is een dergelijk overzicht niet beschikbaar. Ook lichten hogescholen het aantal internationale studenten maar beperkt toe in hun jaarverslag. In de datasets van het CBS zijn wel totale studentenaantallen (internationaal en nationaal) in het hoger beroepsonderwijs beschikbaar, maar wordt verder geen inzicht verschaft in de verdeling per hogeschool. Uit de totalen zoals beschikbaar bij het CBS blijkt dat het aandeel van internationale studenten de afgelopen vijf jaar in het hoger beroepsonderwijs licht is toegenomen.

Bron: Datasets <https://opendata.cbs.nl/>

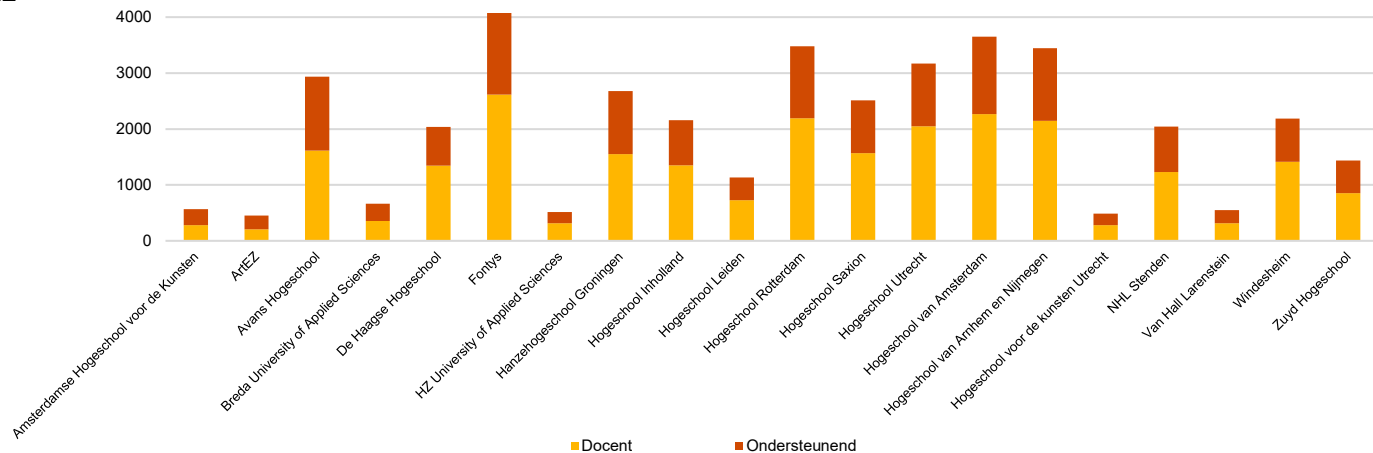
3

Personele kengetallen gebenchmarkmarkt

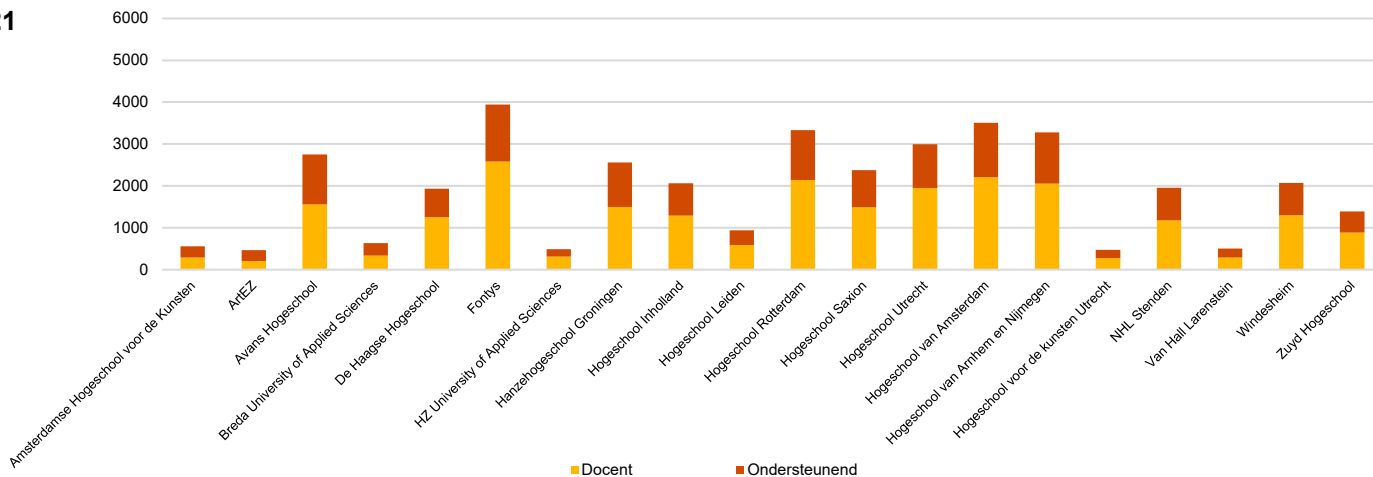

3.1 Stijging docerend en ondersteunend personeel; samenstelling personeelsbestand in lijn met voorgaande jaren

2022

2021

Om de ontwikkeling van het onderwijzend en ondersteunend personeel inzichtelijk te maken hebben wij gebruikgemaakt van het dashboard personeel zoals beschikbaar gesteld door de Vereniging Hogescholen.

In 2022 zien we dat het gemiddelde personeelsbestand in fte voor 60% uit docerend personeel bestaat, wat in lijn ligt met 2019, 2020 en 2021. **De Haagse Hogeschool** steekt in lijn met vorig jaar met 66% het verst boven het gemiddelde uit, gevolgd met 64,7% door zowel Hogeschool Utrecht als Windesheim. Daarnaast valt op dat **Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten** en **ArtEZ** in 2022 meer ondersteunend personeel in dienst hebben dan docerend personeel.

Ten opzichte van 2021 zien we over de gehele linie een stijging van het aantal fte's. Deze stijging is zowel te onderkennen bij het docerend als bij het ondersteunend personeel. Gemiddeld genomen zien wij een stijging van 4% van het docerend personeel ten opzichte van 2021.

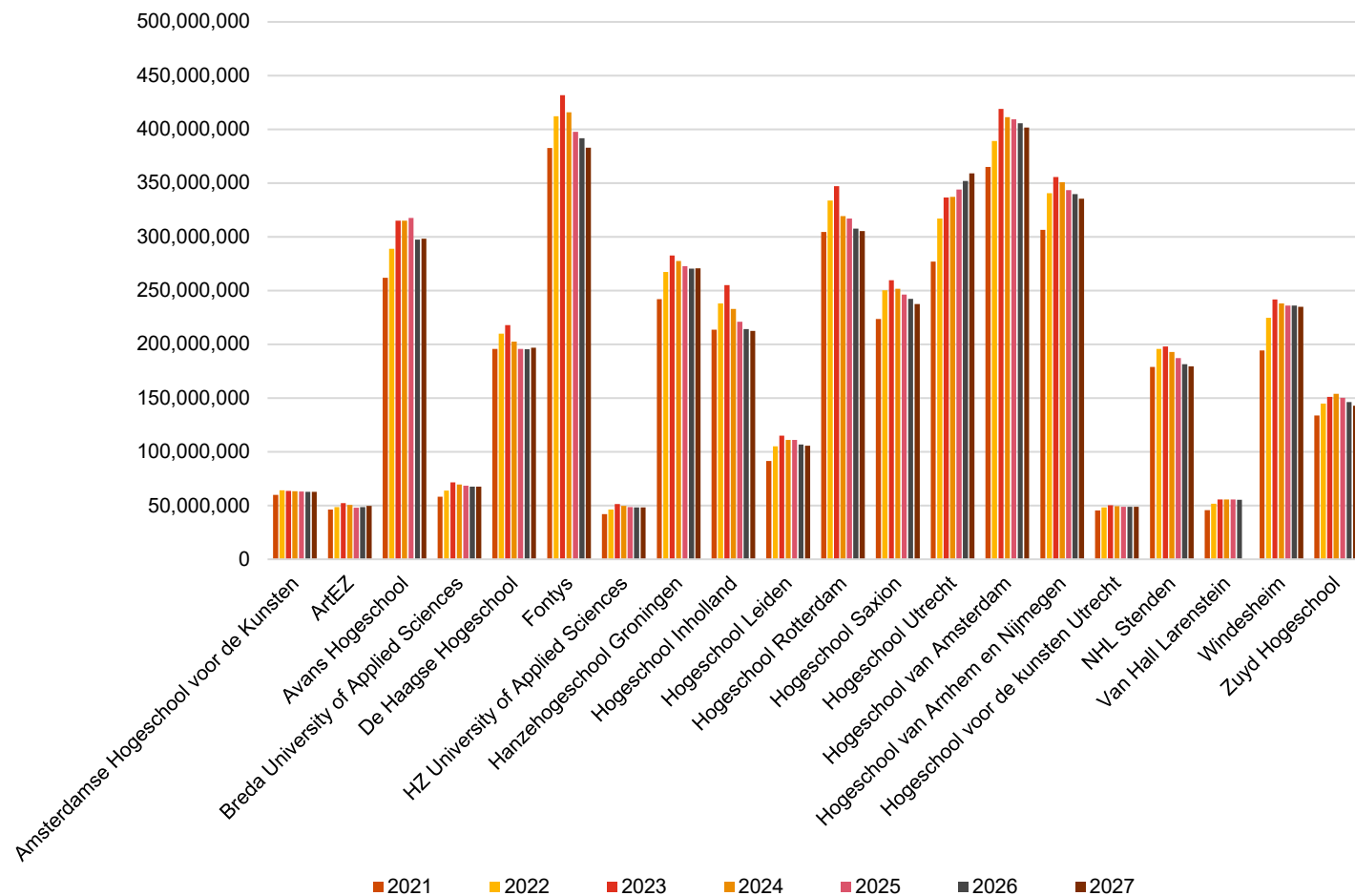
Uitzonderingen hierop zijn de **Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten**, **ArtEZ** en **Zuyd Hogeschool**, die alle een daling van 4% van het docerend personeel laten zien.

Bij het ondersteunend personeel is een gemiddelde stijging van 7% te onderkennen. Bij **Hogeschool Leiden** en **Zuyd Hogeschool** zijn de hoogste stijgingen zichtbaar, respectievelijk 16% en 15%.

Qua opbouw van het personeelsbestand (docerend versus ondersteunend personeel) zien we dat de samenstelling in lijn ligt met voorgaande jaren. Wij zien onderling ook geen significante verschuivingen.

Bron: Dashboard personeel 6 december 2023 Vereniging Hogescholen

3.2 De continuïteitsparagrafen tonen een stijging van de personele lasten in 2023; na 2023 zijn er grote verschillen zichtbaar

In de grafiek zijn de personele lasten zoals opgenomen in de continuïteitsparagraaf inzichtelijk gemaakt voor de periode 2022–2027.

Voor het merendeel van de instellingen kan een gelijkaardig beeld worden afgeleid. We zien dat er wordt verwacht dat er voor 2023 een stijging van de personele lasten plaats zal vinden (gemiddelde stijging 6%). Voor de periode na 2023 wordt er gemiddeld gerekend met een procentuele daling van tussen de -1% en -5% waarbij er **grote verschillen** zijn te onderkennen tussen de verschillende instellingen.

Sommige hogescholen verwachten bijvoorbeeld dat de personele lasten in 2024 nagenoeg gelijk blijven met 2023. **zoals Avans Hogeschool, Hogeschool Utrecht en Van Hall Larenstein**. Daarnaast verwachten Breda University of Applied Sciences en HZ University of Applied Sciences een stijging van respectievelijk 12% en 11% in 2023 ten opzichte van 2022, terwijl in 2024 ten opzichte van 2023 een daling wordt verwacht bij beide instellingen van respectievelijk 3% en 4%.

Bron: Gegevens uit de continuïteitsparagraaf (17.-continuïteitsparagraaf-2021-2027) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland.

* Data ontleend aan het jaarverslag 2022

3.3 De verhouding tussen personeel niet in loondienst en de totale personele lasten laat een divers beeld zien

Onderwijsinstelling	2019	2020	2021	2022
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	14,57	13,85	15,14	15,14
ArtEZ	8,95	9,36	10,27	10,58
Hogeschool van Amsterdam	9,69	9,80	10,60	10,18
Hogeschool Inholland	3,16	4,34	4,98	9,85
De Haagse Hogeschool	10,00	9,12	9,66	9,71
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	8,40	8,26	8,38	8,96
Zuyd Hogeschool	9,33	7,85	8,60	8,15
Windesheim	6,75	6,15	7,13	7,94
Fontys	7,22	7,79	8,34	7,78
Hogeschool Saxion	6,72	5,23	7,05	7,73
Hogeschool Utrecht	7,19	7,02	6,92	7,29
Avans Hogeschool	8,61	8,11	8,12	7,21
Hanzehogeschool Groningen	6,62	5,92	6,96	7,07
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	5,67	6,02	6,01	6,25
Hogeschool Rotterdam	6,76	4,75	4,94	5,63
Hogeschool Leiden	8,19	5,48	5,69	5,25
Van Hall Larenstein	4,08	3,80	6,37	4,92
HZ University of Applied Sciences	9,15	6,14	4,21	3,84
NHL Stenden	7,09	4,55	3,85	3,31
Breda University of Applied Sciences	5,05	4,09	0,00	0,00

Op basis van de verhouding personeel niet in loondienst in relatie tot de totale personele kosten in 2022 zijn ten opzichte van 2021 tussen de hogescholen grote verschillen zichtbaar. Bij **Hogeschool Inholland**, **Hogeschool Rotterdam** en **Windesheim** zijn de grootste stijgingen van respectievelijk 98%, 14% en 11% te onderkennen, terwijl bij **Van Hall Larenstein**, **NHL Stenden** en **Hanzehogeschool Groningen** sprake is van respectievelijk de hoogste dalingen van 23%, 14% en 11%.

Bij tien hogescholen is er sprake van een stijgende verhouding personeel niet in loondienst in relatie tot de personele kosten in 2022 ten opzichte van 2021. Bij acht hogescholen is sprake van een daling. Tot slot is bij twee hogescholen sprake van een gelijke verhouding.

Bron: Gegevens uit de lasten uit hoofde van personeelsbeloningen (35.-lasten-uit-hoofde-van-personeelsbeloningen-2018-2022) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland.

3.4 Personele voorzieningen per fte verschillen onderling sterk; personele kosten in de sector zijn in lijn met de totale baten

Onderwijsinstelling	Totaal personele voorzieningen	Totaal fte	Voorziening per fte	Per kn t.o.v. baten
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	2.057.000	568	3.622	73,8%
ArtEZ	2.138.001	452	4.728	69,7%
Avans Hogeschool	15.043.000	2.936	5.123	74,7%
Breda University of Applied Sciences	5.313.000	664	8.003	74,2%
De Haagse Hogeschool	13.143.000	2.040	6.444	78,8%
Fontys	27.806.000	4.077	6.820	80,4%
HZ University of Applied Sciences	5.884.960	509	11.566	66,0%
Hanzehogeschool Groningen	16.834.000	2.678	6.287	76,7%
Hogeschool Inholland	16.039.000	2.158	7.434	77,3%
Hogeschool Leiden	4.652.000	1.131	4.113	75,9%
Hogeschool Rotterdam	19.724.000	3.481	5.666	77,6%
Hogeschool Saxion	18.178.000	2.510	7.241	80,0%
Hogeschool Utrecht	26.818.000	3.169	8.464	78,1%
Hogeschool van Amsterdam	28.700.000	3.653	7.857	75,8%
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	24.046.000	3.444	6.982	81,0%
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	2.282.316	487	4.687	69,9%
NHL Stenden	15.063.000	2.046	7.362	71,6%
Van Hall Larenstein	4.160.000	549	7.576	73,1%
Windesheim	21.583.000	2.189	9.861	77,9%
Zuyd Hogeschool	13.335.000	1.434	9.300	75,8%

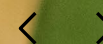
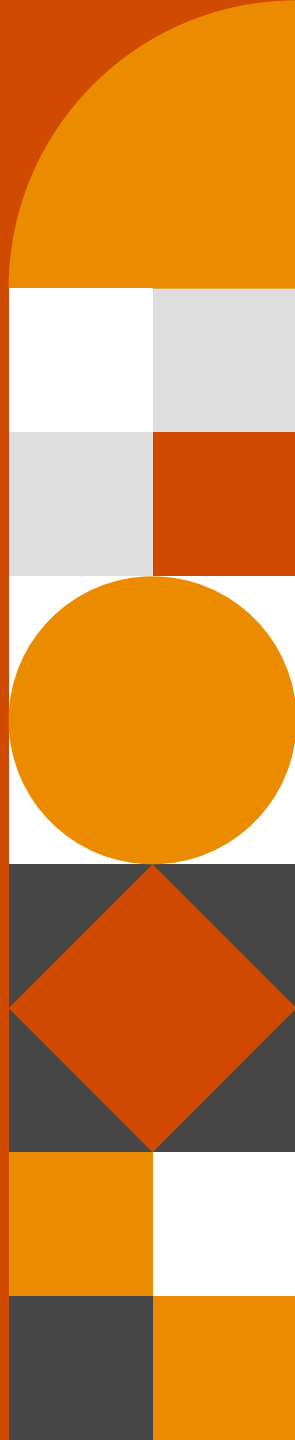
De omvang van de personele voorzieningen loopt sterk uiteen en we zien grote verschillen tussen hogescholen. De gemiddelde omvang van de voorziening per fte is het grootst bij de HZ University of Applied Sciences (€11.566) en Windesheim (€9.861) en het kleinst bij de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (€3.622) en Hogeschool Leiden (€4.113).

De verhouding van de personeelskosten ten opzichte van de baten ligt tussen de hogescholen dichtbij elkaar. De gemiddelde verhouding is 75,4%. Bij **Hogeschool van Arnhem en Nijmegen** is de verhouding het hoogst met 81%, terwijl bij **HZ University of Applied Sciences** sprake is van de laagste verhouding van 66%.

Bron: Gegevens uit de voorzieningen (09.-voorzieningen-2018-2022) en de staat van baten en lasten (02.-staat-van-baten-en-lasten-2018-2022) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland.

4

Financiële inkijk vanuit de jaarrekeningen 2022

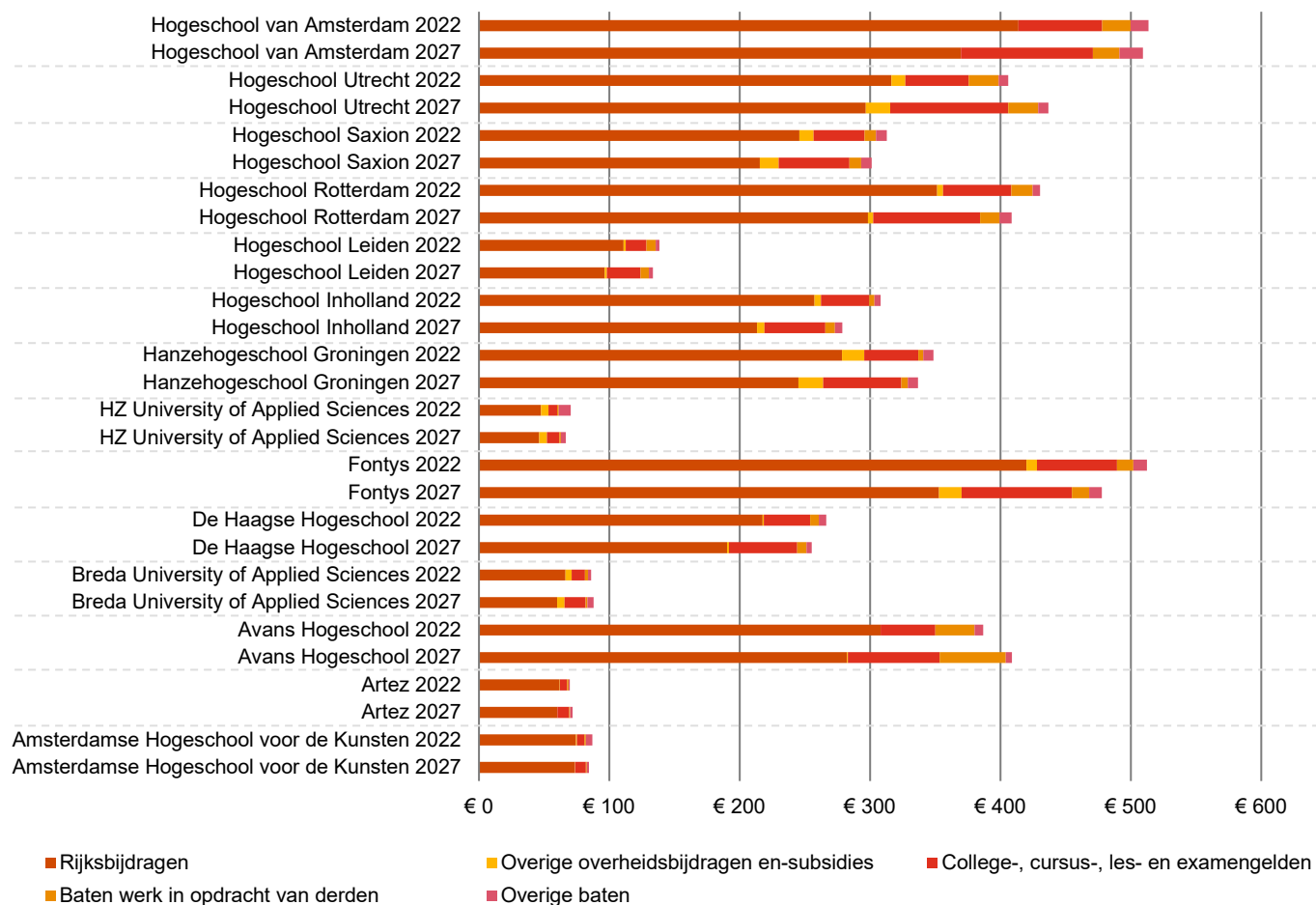
4.1 Nagenoeg alle hogescholen eindigen met positieve resultaten, afwijking ten opzichte van de begroting verschilt onderling sterk.

Onderwijsinstelling	Totaal van de baten	Resultaat	Begroot resultaat	Afwijking	Afwijking t.o.v. de baten
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	86.887.000	-1.141.000	-2.270.000	1.129.000	1,3%
ArtEZ	69.786.489	1.809.038	-474.000	2.283.038	3,3%
Avans Hogeschool	386.893.000	10.824.000	7.363.000	3.461.000	0,9%
Breda University of Applied Sciences	86.131.000	3.745.000	0	3.745.000	4,3%
De Haagse Hogeschool	266.329.000	-3.060.000	-16.100.000	13.040.000	4,9%
Fontys	512.434.000	2.952.000	-22.159.000	25.111.000	4,9%
HZ University of Applied Sciences	70.301.049	7.832.333	-950.000	8.782.333	12,5%
Hanzehogeschool Groningen	348.677.000	7.583.000	-9.330.000	16.913.000	4,9%
Hogeschool Inholland	308.027.000	3.209.000	63.000	3.146.000	1,0%
Hogeschool Leiden	138.496.000	9.530.000	-601.000	10.131.000	7,3%
Hogeschool Rotterdam	430.364.000	11.173.000	-3.935.000	15.108.000	3,5%
Hogeschool Saxion	312.862.000	4.671.000	-1.579.000	6.250.000	2,0%
Hogeschool Utrecht	405.952.000	16.911.000	-7.236.000	24.147.000	5,9%
Hogeschool van Amsterdam	513.500.000	13.200.000	2.900.000	10.300.000	2,0%
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	420.557.000	4.760.000	-12.000.000	16.760.000	4,0%
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	68.988.619	-2.531.375	-745.887	-1.785.488	-2,6%
NHL Stenden	273.615.000	10.365.000	3.200.000	7.165.000	2,6%
Van Hall Larenstein	70.797.000	761.000	300.000	461.000	0,7%
Windesheim	288.322.000	7.891.000	0	7.891.000	2,7%
Zuyd Hogeschool	191.259.000	8.814.000	300.000	8.514.000	4,5%
Totaal	5.250.178.157	119.297.996	-63.253.887	182.551.883	3,5%

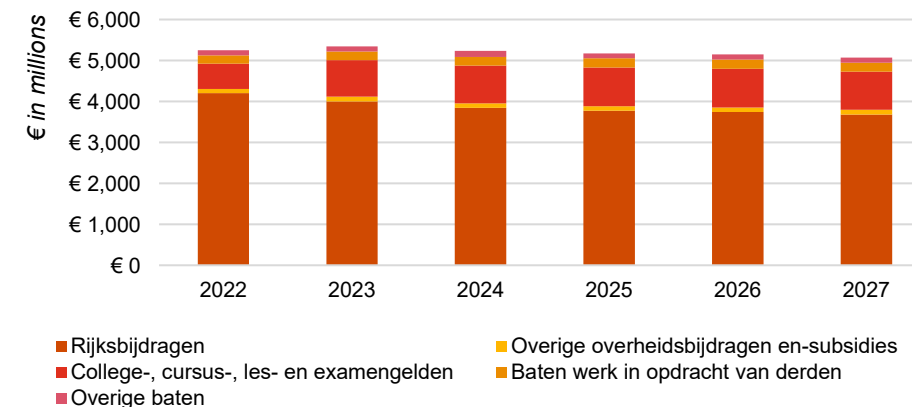
Dit jaar kijken we voor het eerst naar de afwijking tussen het begrote resultaat en het gerealiseerde resultaat. We hebben dit uitgedrukt als percentage van de totale baten. Hieruit blijkt voor de hogescholen in totaal een afwijking van 3,5% van de totale baten. Opvallend is dat de afwijkingen onderling sterk verschillen. HZ University of Applied Sciences is daarbij een opvallende uitschieter met een afwijking van 12,5%. Alleen Avans Hogeschool en Van Hall Larenstein weten onder een afwijking van 1% te blijven. Verder valt op dat in lijn met voorgaande jaren, de hogescholen nagenoeg allemaal eindigen met een positief resultaat, daar waar overwegend negatief was begroot.

4.2 Totale baten stabiliseren rond de €5,1 miljard. Samenstelling baten blijft relatief constant.

Ontwikkeling baten 2022 - 2027 € in millions

Samenstelling baten alle hogescholen 2022-2027

Op basis van de XBRL-overzichten van DUO blijkt dat de twintig hogescholen over 2022 een totaal van gemiddeld €266 miljoen aan baten (2021: €245 miljoen) hebben verantwoord. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de Rijksbijdragen en de Overige overheidsbijdragen en -subsidies.

Op basis van de continuïteitsparagrafen zoals opgenomen in de XBRL-overzichten van DUO, zien wij dat er voor de komende jaren een daling wordt verwacht in de omvang van de baten. Dit wordt met name beïnvloed door de daling in studentenaantallen en de extra NPO-middelen die niet meer van toepassing zijn. Tot en met 2027 is de verwachting dat de relatieve verhoudingen en samenstellingen van de baten niet significant zullen afwijken.

4.3 Solvabiliteit en liquiditeit op orde in vergelijking met de signaleringswaarden van de inspectie van het onderwijs

Onderwijsinstelling	Solvabiliteit II < 0,3	Liquiditeit (current ratio) < 0,75	Liquide middelen < €2 miljoen
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	0,86	2,45	30.127.000
ArtEZ	0,65	1,50	19.428.021
Avans Hogeschool	0,70	1,74	168.331.000
Breda University of Applied Sciences	0,49	1,06	22.485.000
De Haagse Hogeschool	0,60	1,11	66.093.000
Fontys	0,60	1,06	132.029.000
HZ University of Applied Sciences	0,59	2,61	41.267.674
Hanzehogeschool Groningen	0,43	1,23	121.943.000
Hogeschool Inholland	0,63	0,82	62.494.000
Hogeschool Leiden	0,56	1,65	53.416.000
Hogeschool Rotterdam	0,42	0,87	96.454.000
Hogeschool Saxion	0,47	1,49	113.757.000
Hogeschool Utrecht	0,50	1,48	146.800.000
Hogeschool van Amsterdam	0,41	0,85	107.100.000
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	0,54	1,26	124.711.000
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	0,55	1,28	14.872.709
NHL Stenden	0,45	0,77	48.995.000
Van Hall Larenstein	0,50	1,16	19.307.000
Windesheim	0,50	1,33	107.891.000
Zuyd Hogeschool	0,57	1,95	90.572.000

De kernratio's zijn ontleend aan de dataset zoals opgenomen in de openbare data van OCW. In 2022 bedraagt de signaleringswaarde voor alle onderwijssectoren voor liquiditeit (**current ratio**) < 0,75. Op basis van de beschikbare data blijkt dat er geen instelling onder signaleringswaarde valt. Vorig jaar was dit slechts bij één instelling het geval.

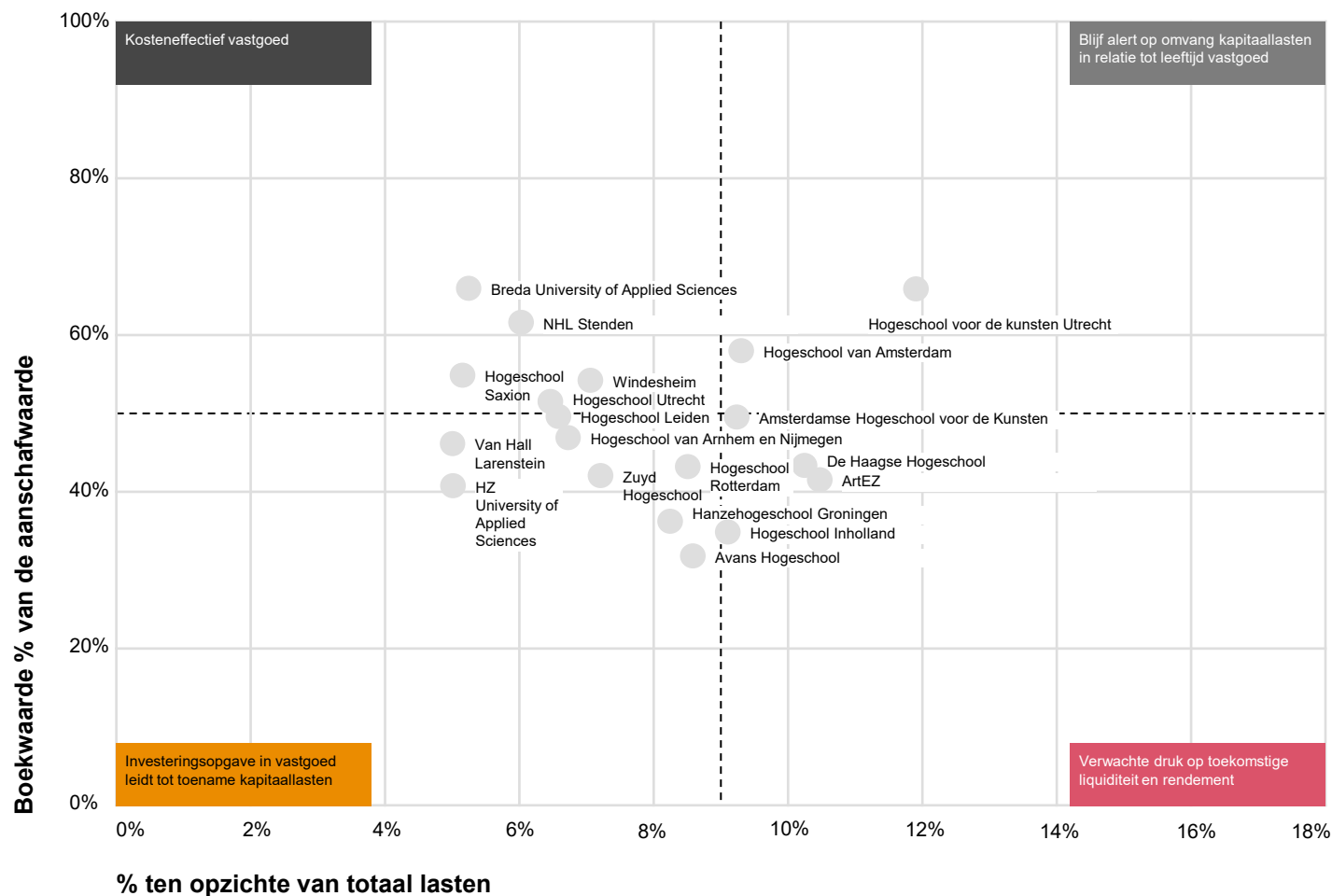
4.4 Instellingen kunnen aan rentelasten en aflossingen voldoen vanuit de operationele kasstromen

Onderwijsinstelling	DSCR	Interest coverage ratio	Loan to value	Solvabiliteit I	EBITDA - vol
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	19,94	18,02	0,00	0,84	4.109.000
ArtEZ	5,50	45,87	0,12	0,60	4.472.883
Avans Hogeschool	73,23	527,69	0,01	0,66	34.300.000
Breda University of Applied Sciences	2,65	37,10	0,30	0,42	7.495.000
De Haagse Hogeschool	166,51	167,53	0,12	0,54	14.743.000
Fontys	40,42	39,35	0,03	0,52	20.737.000
HZ University of Applied Sciences	54,07	56,24	0,46	0,53	11.958.634
Hanzehogeschool Groningen	6,39	29,73	0,36	0,37	25.268.000
Hogeschool Inholland	403,79	403,91	0,00	0,56	17.368.000
Hogeschool Leiden	16,52	15,89	0,33	0,52	14.001.000
Hogeschool Rotterdam	63,05	65,94	0,26	0,36	34.618.000
Hogeschool Saxion	14,77	14,14	0,43	0,40	17.637.000
Hogeschool Utrecht	30,41	28,65	0,37	0,42	33.464.000
Hogeschool van Amsterdam	3,15	5,52	0,38	0,35	33.100.000
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	6,84	220,36	0,20	0,45	22.256.000
Hogeschool voor de kunsten Utrecht	2,92	5,46	0,30	0,50	1.815.692
NHL Stenden	26,26	24,43	0,28	0,38	22.718.000
Van Hall Larenstein	1,67	14,02	0,20	0,43	3.618.000
Windesheim	6,32	8,86	0,27	0,42	18.572.000
Zuyd Hogeschool	14,19	13,97	0,32	0,49	15.717.000

In de hiernaast opgenomen tabel hebben we de overige ratio's die gebruikelijk zijn in de financiële wereld inzichtelijk gemaakt voor de twintig instellingen.

Gezien de verwachte toename van de langlopende schulden, zie ook paragraaf 4.6, lijkt het relevant om de ratio's gerelateerd aan de langlopende schulden nader uit te werken in de jaarverslagen.

4.5 Alertheid kapitaallasten in relatie tot leeftijd vastgoed noodzakelijk

Wij hebben dit jaar voor het eerst gekeken naar de leeftijd van het vastgoed in relatie tot de huidige huisvestingslasten. Hierbij hebben we de leeftijd van het vastgoed bepaald aan de hand van de boekwaarde, uitgedrukt als percentage van de aanschafwaarde. Waarbij een hoge boekwaarde duidt op een jonge vastgoedportefeuille en een lage boekwaarde (veel afschrijvingsjaren) duidt op ouder vastgoed.

Voor de huisvestingslasten kijken wij naar de totale huisvestingslasten volgens de DUO-overzichten en de afschrijvingslasten specifiek voor het vastgoed.

De grenspercentages van de kwadranten zijn niet gebaseerd op een specifieke norm, maar arbitrair in het midden geplaatst van de maximaal geconstateerde percentages en het nulpunt.

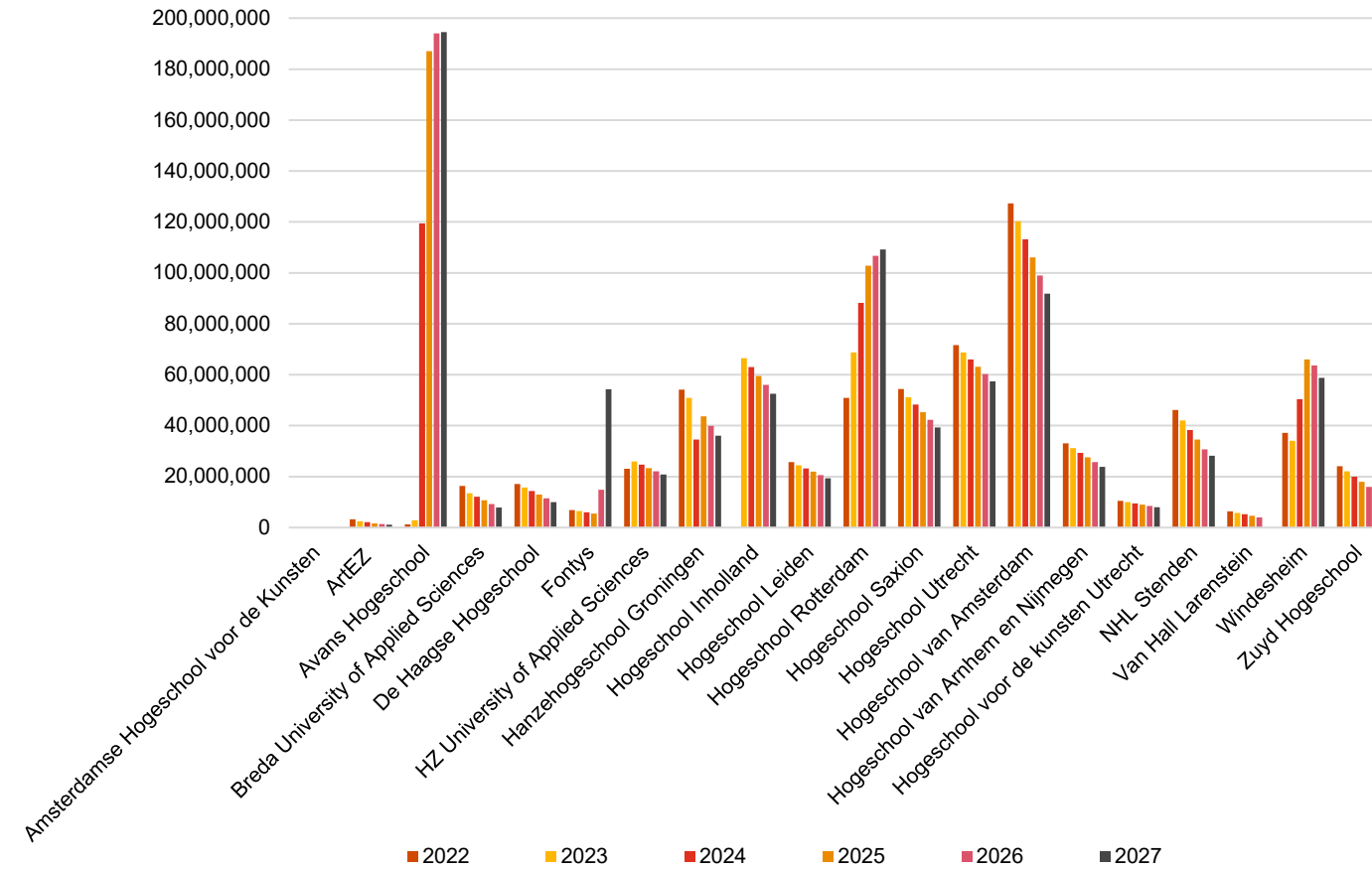
We kunnen concluderen dat er binnen de hogescholen geen grote uitspringers zijn. Bij de hogescholen is beperkt sprake van langlopende schulden en de saldi van het eigen vermogen zijn robuust.

Wij zien echter een toename in de langlopende schulden bij sommige instellingen (zie volgende pagina). Gelet op de hoogte van de kapitaallasten in relatie tot het vastgoed, is alertheid de komende jaren noodzakelijk om de huisvesting betaalbaar te houden.

Bron: 05.-materiele-vaste-activa-2018-2022.xlsx en 02.-staat-van-baten-en-lasten-2018-2022.xlsx zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO.

4.6 Investerings in huisvesting leiden de komende jaren tot een toename van langlopende leningen

Ontwikkeling langlopende leningen 2022–2027

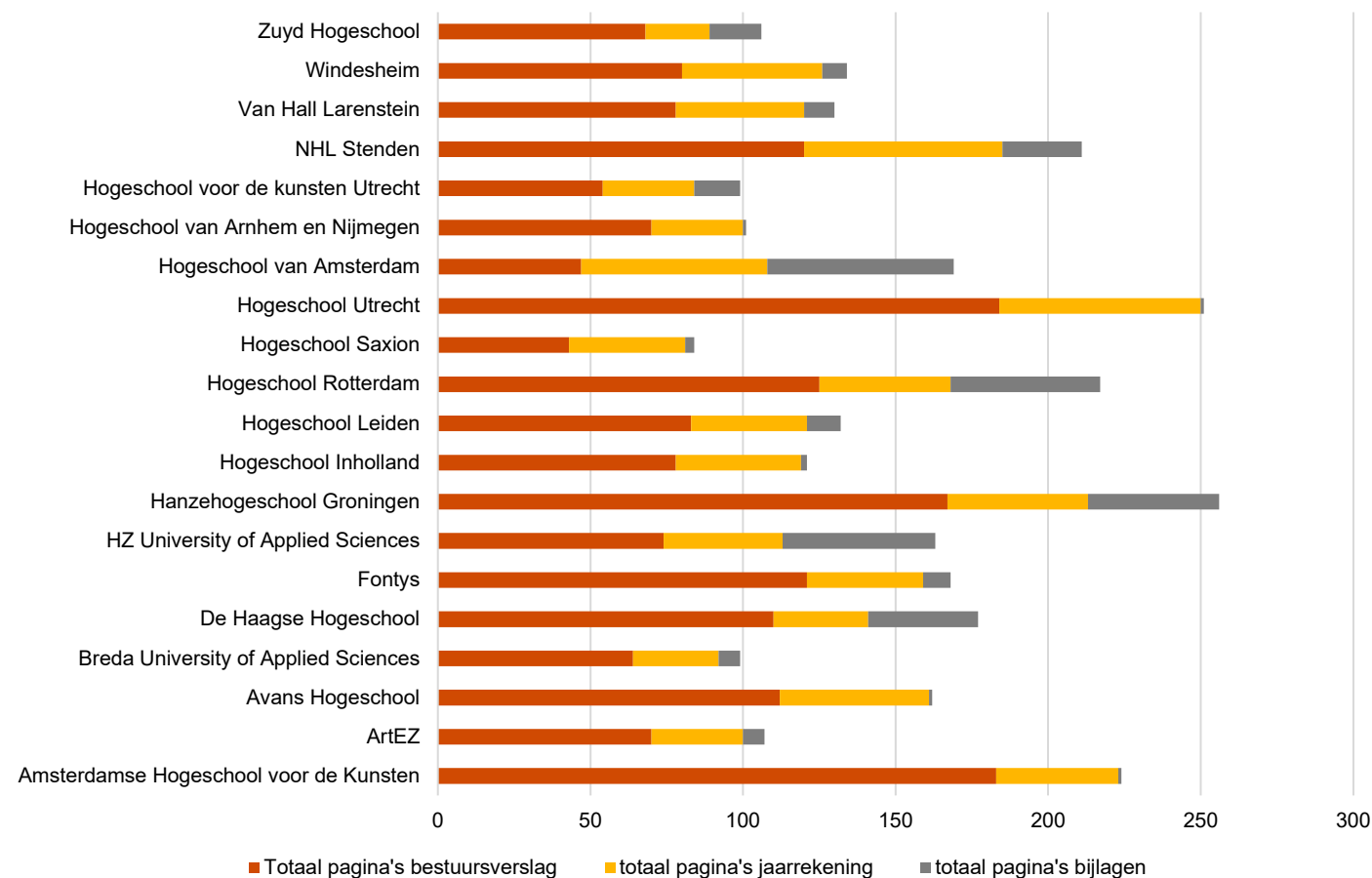

Aan de hand van de continuïteitsparagraaf is de ontwikkeling van de langlopende leningen in kaart gebracht voor de periode 2022–2027. Hieruit kan worden afgeleid dat de hogescholen op totaalniveau een stijging van de langlopende schulden voorzien. In totaal omvatten de langlopende schulden eind 2022 een bedrag van €609 miljoen (2021: €613 miljoen). Naar verwachting is dit eind 2027 met 36% toegenomen naar een bedrag van €827 miljoen.

Uit de toelichting in de jaarrekening komt naar voren dat een aantal hogescholen van plan is om in de komende jaren nieuwe leningen aan te trekken, dan wel bestaande leningen op te hogen. Dit is onder andere het geval bij Avans Hogeschool, waarbij in het jaarverslag is vermeld dat er externe financiering zal worden aangetrokken om investeringen in huisvesting te bekostigen. Dit is eveneens het geval bij Hogeschool Inholland, Fontys, Hogeschool Rotterdam en Windesheim.

4.7 Jaarverslagen gemiddeld omvangrijker dan vorig jaar

Opbouw van het jaarverslag en aantal pagina's*

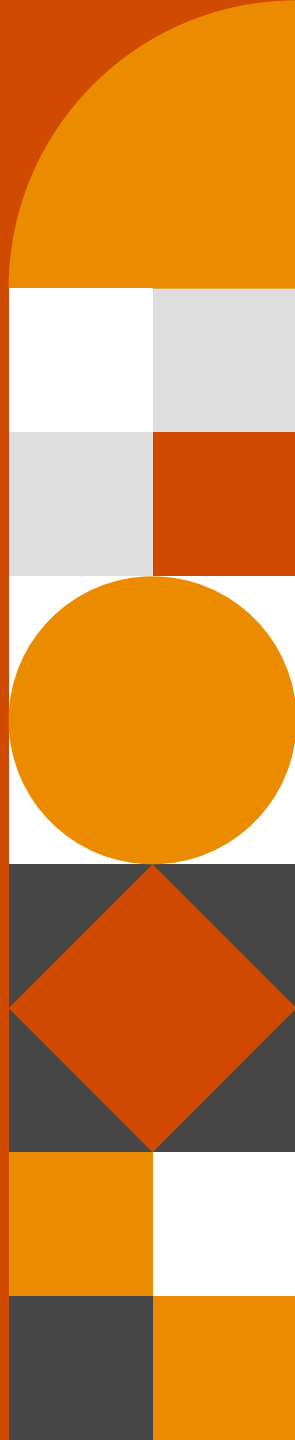
Er wordt steeds meer verantwoording gevraagd in de jaarverslagen. Dit uit zich dan ook in de omvang van de jaarverslagen. Zoals afgeleid kan worden uit de tabel hiernaast bestaat het gemiddelde jaarverslag uit 156 pagina's. Opvallend is dat de gemiddelde omvang substantieel is gegroeid (vorig jaar 117 pagina's). Het jaarverslag van Hanzehogeschool Groningen is, net zoals vorig jaar, met 256 pagina's de koploper.

Wat naast het verschil in omvang opvalt aan de verantwoording is ook de samenstelling van het jaarverslag. Zo maken een aantal instellingen geen of zeer beperkt gebruik van bijlagen terwijl andere instellingen in sommige gevallen meer bijlagen hebben dan het bestuursverslag op zichzelf. Dit is het gevolg van het feit dat de jaarverslaggeving geen verplichtingen stelt ten aanzien van bijlagen.

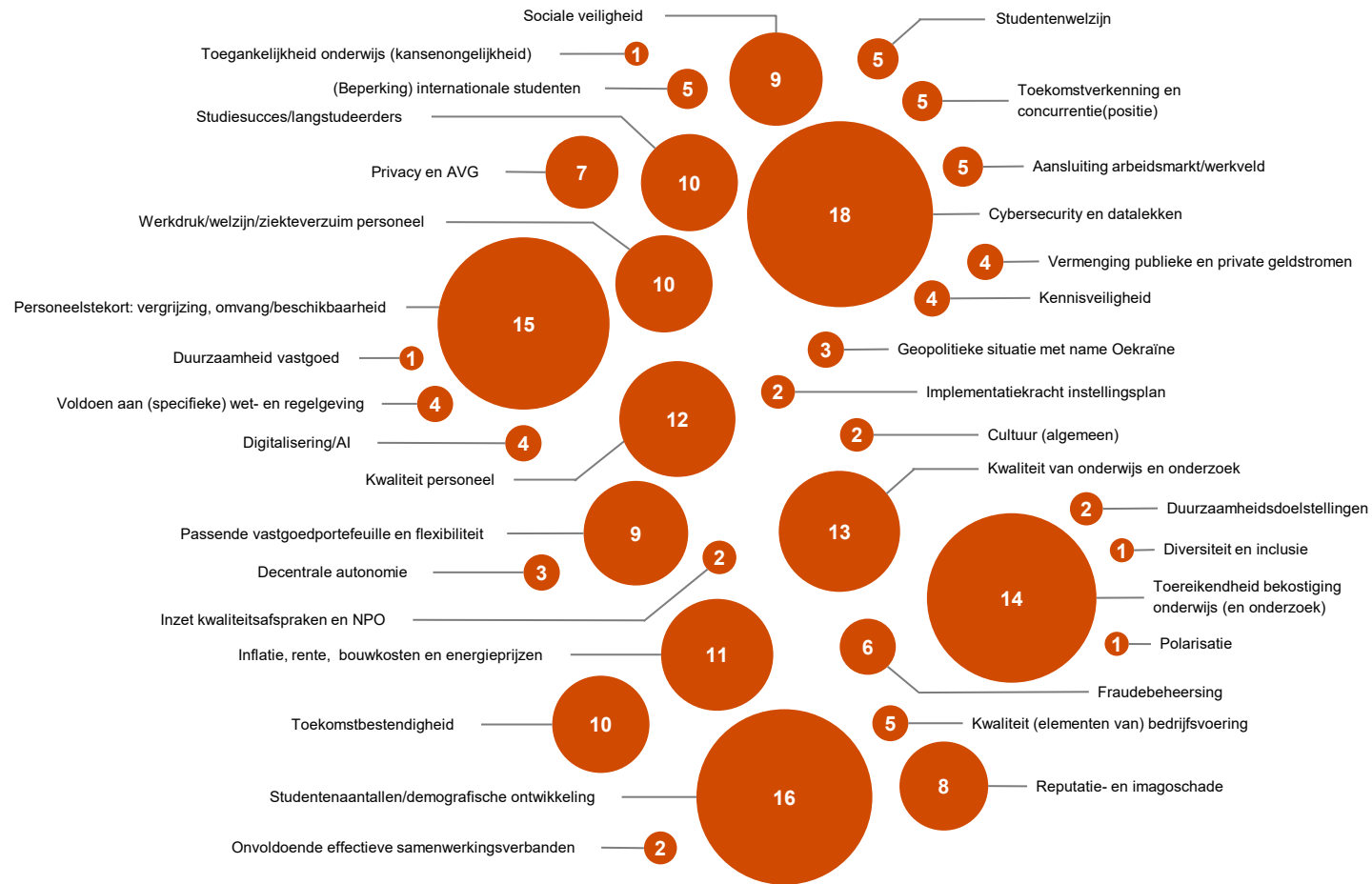
Een belangrijke vraag die gesteld kan worden is of deze toename van de omvang van de verslaggeving ook zorgt voor een toename van de kwaliteit van de verantwoording.

5

Verantwoording over risico's vanuit de jaarrekeningen 2022

5.1a Cybersecurity wordt het meest geïdentificeerd als risico, gevolgd door de ontwikkeling in studentenaantallen. Sociale veiligheid en welzijnsaspecten zijn sterk toegenomen in risicoparagrafen.

Op basis van de beschreven risico's in de risicoparagrafen per instelling hebben we risico's gealloceerd naar een risicocategorie. Bijna alle hogescholen zien cybersecurity als een belangrijk risico. Ook de ontwikkeling in studentenaantallen (met name krimp) wordt breed in de sector als risico beschreven. De meest genoemde andere risico's hebben betrekking op het tekort aan personeel, zowel op kwantitatief als kwalitatief niveau. Andere opvallende ontwikkelingen zijn:

- Risico's ten aanzien van vastgoed worden veel genoemd. Met name de stijgende bouwkosten, inflatie en renteontwikkeling worden genoemd. Daarnaast komt flexibiliteit van huisvesting terug, veelal in relatie tot de ontwikkeling in studentenaantallen.
- Hoewel de (corona)pandemie zelf niet echt meer als risico wordt genoemd, zien we wel hieraan gerelateerde risico's, zoals welzijnsaspecten van studenten en personeel.
- Maatschappelijke incidenten hebben geleid tot een toename van gesignaleerde risico's ten aanzien van sociale veiligheid.
- De aan duurzaamheid gerelateerde risico's, waaronder het niet halen van de gestelde ambities, worden nauwelijks genoemd. Bij de hogescholen zien we overigens wel een toename in de risicoparagrafen.
- De aandacht voor fraude in de risicoanalyse blijft beperkt.

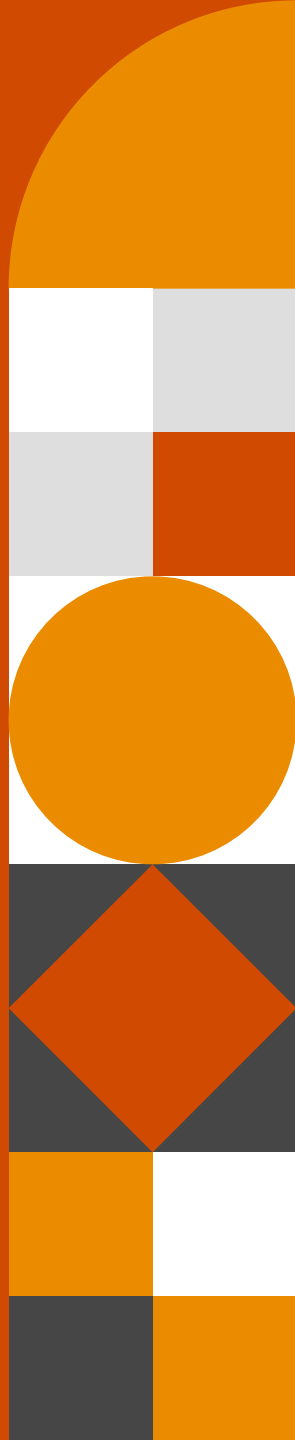
5.1b Overzicht risico's per hogeschool

In onderstaande tabel zijn alle risico's opgenomen die door de hogescholen worden benoemd in de risicoparagraaf van het jaarverslag 2022.

Hogescholen	Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Avans Hogeschool	Breda University of Applied Sciences	Fontys	HZ University of Applied Sciences	Hanzehogeschool Groningen	Hogeschool Leiden	Hogeschool Rotterdam	Hogeschool Saxion	Hogeschool Utrecht	Hogeschool van Amsterdam	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	Hogeschool voor de kunsten Utrecht	NHL Stenden	Van Hall Larenstein	Windesheim	Zuyd Hogeschool	De Haagse Hogeschool	Hogeschool Inholland
Studiesucces/langstudeerders				x	x		x	x		x			x	x		x		x	x
Cybersecurity en datalekken	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kennisveiligheid				x			x					x							x
Toereikendheid bekostiging onderwijs (en onderzoek)	x	x		x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x			x
Studentenaantallen/demografische ontwikkeling	x		x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x			x	x	x
Aansluiting arbeidsmarkt/werkveld	x				x		x					x					x		
Toekomstverkenning en concurrentie (positie)		x	x		x			x		x									
(Beperking) internationale studenten		x		x				x											x
Toegankelijkheid onderwijs (kansongelijkheid)			x																
Digitalisering/AI			x	x		x				x									
Personeelstekort: vergrijzing, omvang/beschikbaarheid			x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x	x	x
Kwaliteit personeel			x	x	x		x	x		x	x		x	x	x		x		
Passende vastgoedportefeuille en flexibiliteit		x			x	x		x					x			x	x		x
Duurzaamheid vastgoed								x											
Sociale veiligheid	x	x					x			x	x	x	x		x		x		
Onvoldoende effectieve samenwerkingsverbanden							x	x											
Geopolitieke situatie met name Oekraïne			x		x					x									
Polarisatie				x															
Reputatie- en imagoschade		x	x		x		x					x			x		x		x
Diversiteit en inclusie								x											
Duurzaamheidsdoelstellingen								x							x				
Studentenwelzijn			x		x					x	x								x
Kwaliteit van onderwijs en onderzoek	x	x	x			x	x	x	x			x			x	x	x	x	x
Toekomstbestendigheid			x		x		x	x	x	x	x	x						x	x
Werkdruk/welzijn/ziekteverzuim personeel	x	x	x				x	x			x	x	x			x		x	
Privacy en AVG			x				x		x			x	x		x		x		
Kwaliteit (elementen van) bedrijfsvoering		x					x		x						x	x			
Decentrale autonomie					x					x	x								
Voldoen aan (specifieke) wet- en regelgeving							x	x					x					x	
Fraudebeheersing				x			x			x		x				x	x		
Inzet kwaliteitsafspraken en NPO		x					x												
Inflatie, rente, bouwkosten en energieprijzen		x	x		x		x	x		x	x	x	x		x	x			
Vermenging publieke en private geldstromen	x	x										x						x	
Cultuur (algemeen)															x			x	
Implementatiekracht instellingsplan							x									x			

6

ESG

6.1 Hogescholen zijn goed vertegenwoordigd in de top 10 van de SustainaBul-ranking

Onderwijsinstelling	Onderwijs *	Onderzoek *	Bedrijfsvoering *	Best practices **	Ranking 2023	Ranking 2022
Hogeschool Van Hall Larenstein	110	109	97,5	30	1	1
Hogeschool van Amsterdam	105,75	100,5	89,5	30	5	15
Avans Hogeschool	107	99,5	88	30	7	7
NHL Stenden Hogeschool	80,5	110	78,5	30	9	14
Hogeschool Utrecht	92,5	90	76,25	30	10	10
Hogeschool Rotterdam	84,5	97,5	67,75	24	13	16
De Haagse Hogeschool	58,5	98,75	64,25	30	15	20
Zuyd Hogeschool	48,75	79,75	56,5	30	19	27
Hogeschool Leiden	50,5	47,75	84	30	20	24
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	57	80,75	42,5	30	21	30
Fontys Hogescholen	39,5	43,75	87	30	23	25
Hogeschool Inholland	51	88,25	54	0	24	19
Hogeschool Windesheim	79	36,25	40,5	30	25	26
HZ University of Applied Sciences	52,5	53,25	63,75	15	26	29
Hanzehogeschool Groningen	64	47,5	57,5	15	27	18
Breda University of Applied Sciences	45	47,5	49	30	28	28
Aeres Hogeschool	47	95,75	22,5	0	29	21
Hogeschool Saxion	32,5	62,75	61,75	0	30	17
Christelijke Hogeschool Ede	16	19,5	12	0	33	33

De SustainaBul-ranking is de Nederlandse ranking op het gebied van duurzaamheid voor hogescholen en universiteiten. Op de deelgebieden onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering en best practices wordt gescoord. Hogeschool Van Hall Larenstein neemt in lijn met voorgaand jaar de eerste plek in op de SustainaBul-ranking. In 2023 bestaat de top 10 in de SustainaBul-ranking uit vijf hogescholen, terwijl in 2022 slechts drie hogescholen onderdeel waren van de top 10. Hogescholen voor de kunst ontbreken in de ranking in lijn met 2021 en 2022. In de ranking zijn een groot aantal verschuivingen zichtbaar, waar hogescholen in sommige gevallen een stuk hoger zijn gepositioneerd ten opzichte van voorgaand jaar (Hogeschool van Amsterdam, NHL Stenden Hogeschool) en in sommige gevallen lager zijn gepositioneerd ten opzichte van voorgaand jaar (Hanzehogeschool Groningen, Saxion Hogescholen).

6.2 Sustainable Development Goals als kapstok voor focus op duurzaamheidsverslaggeving

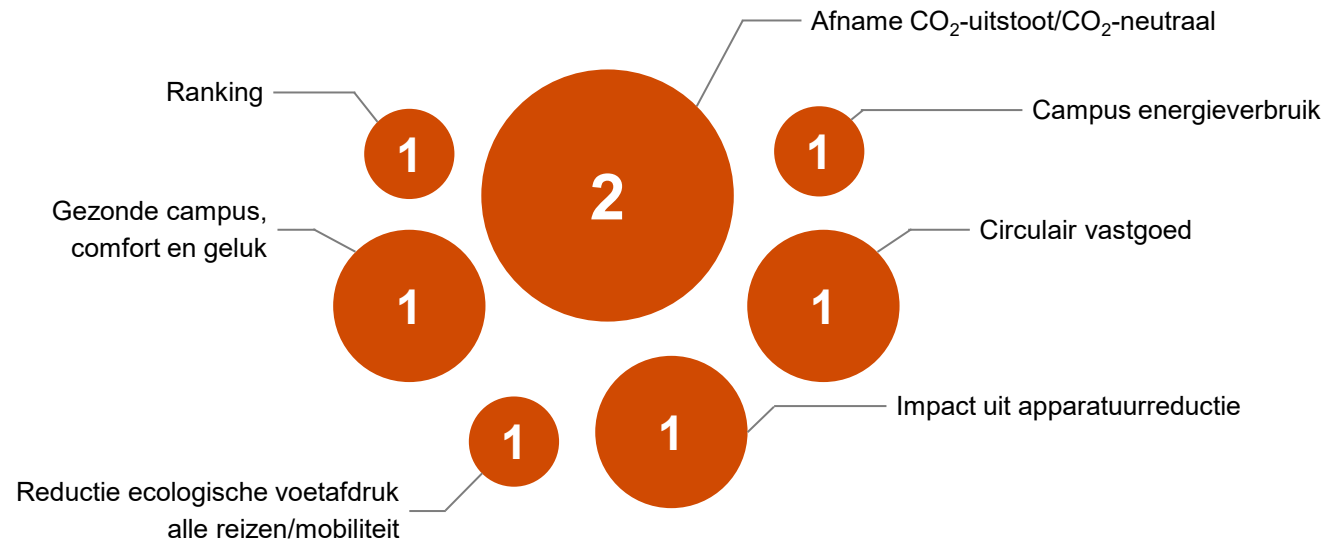
Duurzaamheidsverslaggeving is voor organisaties in de onderwijs- en wetenschapsector geen wettelijke verplichting. De maatschappelijke aandacht voor duurzaamheid is groot. Gecombineerd met de intrinsieke motivatie en maatschappelijke functie van onderwijsinstellingen is duurzaamheidsverslaggeving niet meer weg te denken uit de jaarverslagen. Dit blijkt ook uit de jaarverslagen en informatie op de websites van de twintig hogescholen. De **Sustainable Development Goals** ('SDG's') worden veelal gebruikt als 'kapstok' om focus aan te brengen. De doelstellingen zijn het vertrekpunt om interne initiatieven te rubriceren. Hieronder zijn de SDG's opgenomen die wij in de jaarverslagen terug zagen komen. Sommige hogescholen noemen (bijna) alle SDG's om vervolgens enkele daarvan nadrukkelijker toe te lichten. 'Responsible consumption and production' is de meest toegelichte SDG, dit in tegenstelling tot de universiteiten waar 'Good health and well-being' het meest uitgelicht werd.

Wij hebben ons in het overzicht dan beperkt tot de in het jaarverslag aangebrachte focusgebieden. Zo noemen bijvoorbeeld BUAs en Hogeschool Zeeland een algemene bijdrage aan de SDG's, maar wordt deze niet specifiek toegelicht per SDG in het jaarverslag. Dat hogescholen niet voorkomen in onderstaand overzicht betekent overigens niet dat zij de SDG's niet omarmd hebben. Wij hebben hier echter specifiek in het jaarverslag geen informatie over teruggelezen.

Het nemen van de SDG's als vertrekpunt om focus aan te brengen in de (duurzame) strategie is logisch. Interne en externe initiatieven kunnen vervolgens gerubriceerd of 'gekoppeld' worden zodat duidelijk is hoe deze initiatieven bijdragen aan het realiseren van de strategische doelstellingen. De SDG's zijn echter geen normenkader dat gebruikt kan worden bij het extern verantwoorden van duurzaamheidsinformatie. Daartoe geeft, bijvoorbeeld, de **Corporate Sustainability Reporting Directive** richtlijnen aan organisaties.

SDG's	1 NO POVERTY	2 ZERO HUNGER	3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING	4 QUALITY EDUCATION	5 GENDER EQUALITY	6 CLEAN WATER AND SANITATION	7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY	8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH	9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE	10 REDUCED INEQUALITIES	11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES	12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION	13 CLIMATE ACTION	14 LIFE BELOW WATER	15 LIFE ON LAND	16 PEACE, JUSTICE AND STRONG INSTITUTIONS	17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS	
Fontys			X			X	X	X			X	X	X				X	
Hogeschool van Amsterdam				X								X	X				X	
Hogeschool Rotterdam			X	X				X	X	X	X	X	X		X		X	
Hogeschool Utrecht			X	X							X	X					X	
Avans Hogeschool												X					X	
Hanzehogeschool Groningen			X	X			X					X					X	
Hogeschool Saxion	X			X							X	X	X				X	
NHL Stenden			X	X		X			X	X		X	X		X		X	
Hogeschool Zuyd				X														
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten				X	X					X	X		X					
Breda University of Applied Sciences (BUAs)	Algemene bijdrage wordt benoemd maar niet specifiek gemaakt per SDG																	
ArtEZ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Van Hall Larenstein	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
HZ University of Applied Sciences	Algemene bijdrage wordt benoemd maar niet specifiek gemaakt per SDG																	

6.3 Duurzaamheidsverslaggeving hogescholen kan versterkt worden door op vrijwillige basis meer aansluiting te zoeken bij de uitgangspunten van de Corporate Sustainability Reporting Directive

De aandacht voor duurzaamheidsaspecten in de jaarverslagen van grote organisaties binnen de publieke sector is relatief beperkt (ten opzichte van private ondernemingen) doordat een directe verplichting ontbreekt. Dit blijkt uit ons in november 2023 gepubliceerde onderzoek naar [duurzaamheidsverslaggeving in de publieke sector](#).

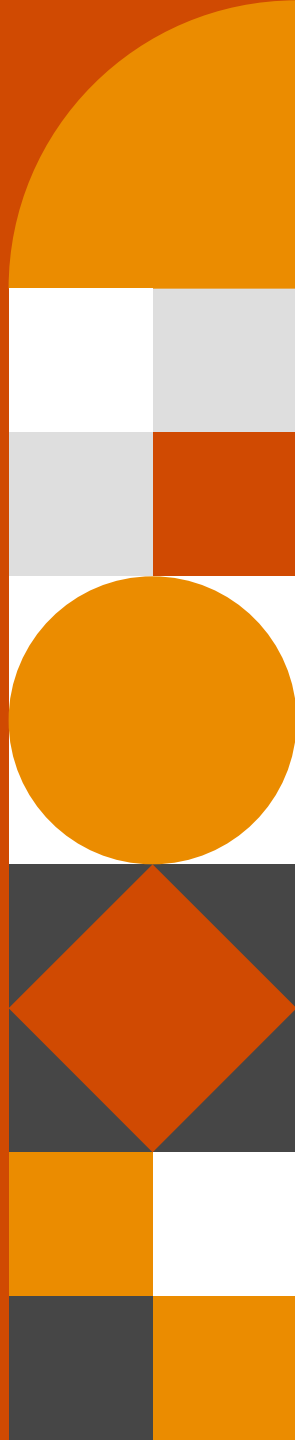
De doorgenomen verslagen van hogescholen laten ten opzichte van voorgaand jaar een dubbel beeld zien. Net als over 2021 krijgt geen van de onderwijsinstellingen over 2022 zekerheid (*assurance*) bij de niet-financiële informatie. Tegelijkertijd zien we wel dat in de verslagen het thema duurzaamheid op meerdere, maar ook verschillende wijzen wordt weergegeven. In vrijwel alle verslagen zijn de SDG's van de Verenigde Naties leidend (zie voorgaande pagina).

Mede onder invloed van de [Corporate Sustainability Reporting Directive](#) ('CSRD') wordt duurzaamheidsverslaggeving meer en meer opgebouwd langs de lijnen Environmental, Social en Governance. Hogescholen hebben veelal een strategie voor Environmental geformuleerd. Social krijgt via de toelichtingen van personeelsbeleid en personele kengetallen nadere invulling. Deze toelichtingen zijn echter een klein deel van de uitgebreide toelichtingsvereisten die zijn opgenomen in de ESRS-standaard S1 'Eigen werknemers'. De ontwikkeling dat delen van een domein worden toegelicht zien we ook bij het domein Governance. Toelichtingen worden opgenomen over accreditatie-uitkomsten, het verslag van de raad van toezicht is opgenomen en externe kwaliteitsprestaties worden toegelicht.

We zien dat geen enkel jaarverslag de onder de CSRD verplichte zogenoemde dubbele materialiteitsanalyse heeft opgenomen. Slechts twee hogescholen (NHL Stenden en Hogeschool Leiden) hebben concrete KPI's opgenomen. De door hen genoemde KPI's hebben we hiernaast weergegeven.

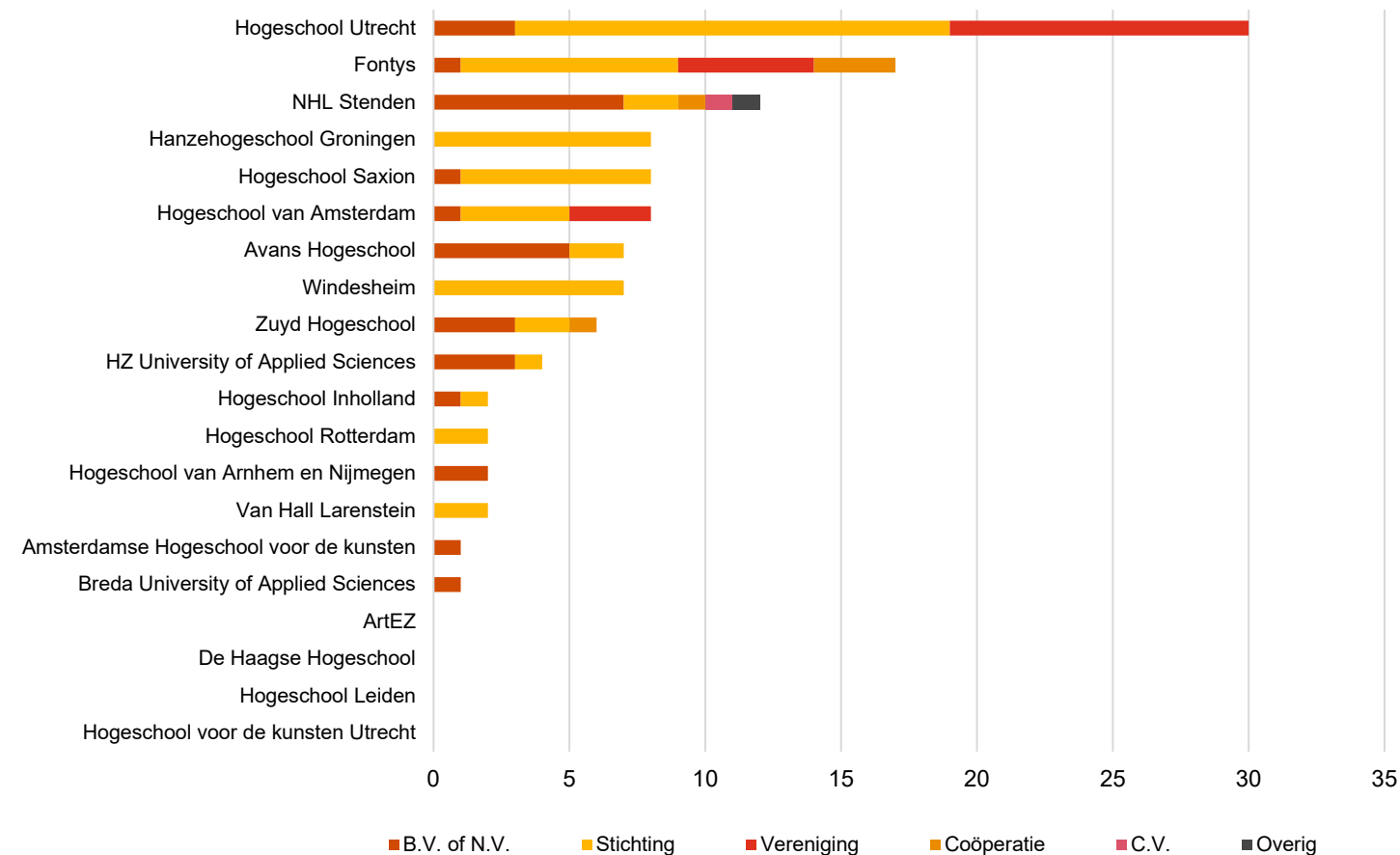
7

Fiscale inzicht vanuit de jaarrekeningen 2022

7.1 Het verschilt per hogeschool hoeveel verbonden partijen worden vermeld

Aantal genoemde verbonden partijen in jaarverslag

In juni 2023 publiceerde de Inspectie van het Onderwijs het rapport 'Verwarring in Veelvoud'. Ze constateert dat veel instellingen voor hoger onderwijs een complexe juridische organisatie hebben. Dit kan gevolgen hebben voor de effectiviteit van bestuur en toezicht en de rechtspositie van studenten. Daarom hebben we dit jaar geanalyseerd hoeveel verbonden partijen in de jaarverslagen van hogescholen worden genoemd.

Hiernaast is het aantal verbonden partijen per hogeschool weergegeven. Alle rechtspersonen die in de jaarrekening worden genoemd bij de verplichte verantwoording over verbonden partijen (Model E) zijn meegeteld. Het kan hierbij gaan om geconsolideerde rechtspersonen, rechtspersonen waarover de hogeschool beslissende zeggenschap kan uitoefenen, deelnemingen en andere gelieerde partijen. Sommige hogescholen noemen geen verbonden partijen, terwijl Hogeschool Utrecht 30 verbonden partijen vermeldt. Het gaat met name om besloten vennootschappen, stichtingen en verenigingen.

Vergeleken met universiteiten zijn de aantallen verbonden partijen bij hogescholen beperkt. Ook valt op dat hogescholen nauwelijks vermelden dat verbonden partijen onder een besloten vennootschap zijn gepositioneerd, terwijl dit bij universiteiten een gebruikelijke constructie is. Onder meer de mate aan academisch ondernemerschap, risicoafwegingen en fiscale overwegingen kunnen bepalend zijn voor de complexiteit van de juridische organisatie. We raden aan om voor elke verbonden partij de positionering doorlopend in beeld te brengen en te evalueren (juridische *compliance*).

7.2 Nauwelijks aandacht voor fiscale beheersing in jaarverslaggeving

Wij hebben dit jaar wederom gekeken naar de aandacht voor de thema's fiscale strategie en fiscale beheersing in de jaarverslaggeving. In het bijzonder vanwege de ontwikkelingen op het gebied van 'Doorontwikkeld horizontaal toezicht' met de Belastingdienst. Maar ook omdat fiscaliteit niet meer is weg te denken uit het maatschappelijke debat. Wij constateren dat in de jaarverslaggeving over 2022 nauwelijks aandacht is besteed aan de thema's fiscale beheersing en horizontaal toezicht. Naar onze mening zijn dit relevante onderwerpen om inzicht over te geven aan stakeholders. Vooral ook omdat wij in de praktijk zien dat veel hogescholen juist in de afgelopen periode stappen hebben gezet op dit thema.

Slechts een enkele instelling geeft in het jaarverslag een toelichting op horizontaal toezicht en geen enkele instelling geeft een toelichting op het Tax Control Framework. De aandacht voor fiscaliteit in brede zin is beperkt en specifiek (bijvoorbeeld een toelichting op een discussie met de Belastingdienst, de Vpb-positie en/of de btw-positie). Daarom leent dit onderwerp zich niet voor vergelijking tussen instellingen.

Wij sluiten daarom wederom af met de uitdaging om in de jaarverslaggeving van volgend jaar in te gaan op de volgende vragen:

- Welke fiscale strategie hanteert de hogeschool en waar is deze fiscale strategie gepubliceerd?
- Op welke wijze is de fiscale risicobeheersing ingericht en wat doet de hogeschool om fiscale kansen te benutten en risico's te beperken?
- Hoe is de relatie met de Belastingdienst en is er een covenant horizontaal toezicht?

Tax Control Framework: In welke fase zit uw organisatie?

Een Tax Control Framework ('TCF') is goed samen te vatten in drie belangrijke pijlers: (1) een fiscale strategie, (2) inzicht in fiscale risico's en (3) hoe de organisatie deze risico's beheerst via monitoring en testing. Bij de ontwikkeling van een TCF is het van belang om minimaal aandacht te besteden aan deze onderwerpen. Dit geldt niet alleen in de relatie met de Belastingdienst, maar ook in relatie tot andere stakeholders. De vereisten van een TCF worden steeds duidelijker, onder andere door publicaties van de Belastingdienst.

Een TCF is geen statisch document. Gedurende de ontwikkeling van een TCF kan het 'volwassenheidsniveau' wijzigen en daarnaast kunnen interne en externe ontwikkelingen aanleiding geven tot een herijking van het TCF.

Qua volwassenheidsniveau onderkennen wij grofweg de volgende vier fasen van een 'TCF in ontwikkeling':

1. informeel TCF;
2. TCF gedocumenteerd;
3. TCF in uitvoering (ad hoc); en
4. aantoonbaar *in control*.

Wij dagen organisaties graag uit om na te gaan in welke fase zij zich bevinden en om na te gaan welke vervolgstappen nodig zijn om door te ontwikkelen naar de volgende fase.

8

Bronvermelding

Bronvermelding

Paragraaf	Bronvermelding	Toelichting
1.1	'Beste studies' editie 2022, het jaarlijkse onderzoek van Elsevier Weekblad en onderzoeksinstituut ResearchNed naar de kwaliteit van opleidingen in het hoger onderwijs	
2.1	Ingeschreven studenten DUO op peildatum 1 oktober 2021 Ingeschreven studenten continuïteitsparagraaf zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO CBS: prognoses bevolking per regio en leeftijd	
2.2	Ingeschreven studenten en personeel continuïteitsparagraaf zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO	
2.3	Hoger onderwijs; internationale studenten, onderwijskenmerken https://opendata.cbs.nl/	
3.1	Vereniging Hogescholen - Dashboard personeel https://www.vereniginghogescholen.nl/kennisbank/feiten-en-cijfers/artikelen/dashboard-personeel	
3.2	Gegevens uit de continuïteitsparagraaf (17.-continuïteitsparagraaf-2021-2027) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland	
3.3	Gegevens uit de lasten uit hoofde van personeelsbeloningen (35.-lasten-uit-hoofde-van-personeelsbeloningen-2018-2022) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland.	
3.4	Gegevens uit de voorzieningen (09.-voorzieningen-2018-2022) en de staat van baten en lasten (02.-staat-van-baten-en-lasten-2018-2022) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO en de jaarverslagen 2022 van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland	
4.1	Gegevens uit de staat van baten en lasten (02.-staat-van-baten-en-lasten-2018-2022) en de continuïteitsparagraaf (17.-continuïteitsparagraaf-2021-2027) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO van De Haagse Hogeschool en Hogeschool Inholland	
4.2	Financiële kengetallen (16.-financiële-kengetallen-per-bestuur-2017-2021)	
4.3	Balans (01.-balans-2017-2021) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO	
4.4	Gegevens in continuïteitsparagraaf (17.-continuïteitsparagraaf-2021-2027) zoals opgenomen in de financiële XBRL-overzichten van DUO	
6.1	SustainaBul-ranking op https://sustainabul.com	

Contact

Robert Loesberg
Partner, Assurance

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.

Leon Streefkerk
Partner, Assurance

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.

Rick van Bergenenegouwen
Director, Tax

PricewaterhouseCoopers
Belastingadviseurs N.V.

Robin Cox
Senior manager, Assurance

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.

Martijn Strijker
Manager, Assurance

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.

[pwc.com](https://www.pwc.com)

